

Pasientrettigheter

John Chr. Fløvig
Overlege/ universitetslektor

§ 1-1. Kommunens ansvar for helsetjeneste

- “Landets kommuner skal sørge for **nødvendig helsetjeneste** for alle som bor eller midlertidig oppholder seg i kommunen”
 - kommunen bestemmer hva som er nødvendig
 - kan klage til kommunen eller til fylkeslegen hvis man mener man ikke får det man har rett til

§ 2-1. Rett til helsehjelp

- Enhver har rett til **nødvendig helsehjelp** i den kommune der han eller hun bor eller midlertidig oppholder seg.
- Helsetjenesten skal gi den som søker eller trenger helsehjelp de opplysninger vedkommende trenger for å ivareta sin rett, og se til at det ikke påføres unødig utgift, tap, tidsspille eller uleilighet.

Aktuelle lover

- Lov om helsetjenesten i kommunene
- Lov om spesialisthelsetjenesten m.m.
- Pasientrettighetsloven
- Forvaltningsloven
- Psykisk helsevernloven

- www.lovdata.no

§ 1-3. Oppgaver under helsetjenesten

- Kommunens helsetjeneste skal omfatte følgende oppgaver:
 1. Fremme helse og forebygge sykdom, skade eller lyte (mm)
 2. Diagnose og behandling av sykdom, skade eller lyte
 3. Medisinsk habilitering og rehabilitering
 4. Pleie og omsorg.
 5. Hjelp ved ulykker og andre akutte situasjoner

§ 2-1a. Pasientrettigheter i fastlegeordningen

- Enhver som er bosatt i en norsk kommune, har **rett til å stå på liste hos lege med fastlegeavtale** etter § 1-3 annet ledd nr. 1. Det samme gjelder asylsøkere og deres familie når de er medlem av folketrygden.
- Personer som står på fastleges liste har rett til å **skifte fastlege** inntil to ganger i året,
- og rett til å få en **ny vurdering** av sin helsetilstand hos en annen lege med fastlegeavtale.
- www.nav.no > Finne din fastlege (venstre marg)

Individuell plan

- § 6-2a. Kommunehelsetjenesten skal utarbeide en **individuell plan for pasienter med behov for langvarige og koordinerte tilbud**. Kommunehelsetjenesten skal samarbeide med andre tjenesteytere om planen for å bidra til et helhetlig tilbud for pasientene.
- Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om hvilke pasientgrupper plikten omfatter, og om planens innhold.

§ 2-2. Plikt til forsvarlighet

- Helsetjenester som tilbys eller ytes i henhold til denne loven skal være **forsvarlige**.

§ 3-8. Sykehusenes oppgaver

- Sykehus skal særlig ivareta følgende oppgaver:
 1. pasientbehandling,
 2. utdanning av helsepersonell,
 3. forskning, og
 4. **opplæring** av pasienter og pårørende.

Vårt helseforetak

- Psykisk helsevern i St Olavs Hospital helseforetak
- Fra 01.01.03: Psykiatrien ble en del av St. Olav hospital helseforetak
- Er underlagt det regionale helseforetaket i Midt- Norge
 - har hovedkontor i Stjørdal

§ 2-5. Individuell plan

- Helseforetaket skal utarbeide en **individuell plan for pasienter med behov for langvarige og koordinerte tilbud**. Helseforetaket skal samarbeide med andre tjenesteytere om planen for å bidra til et helhetlig tilbud for pasientene.
- Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om hvilke pasientgrupper plikten omfatter, og om planens innhold.

§ 6-1. Taushetsplikt

- Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for helseinstitusjon som omfattes av denne loven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e.
 - endel unntak fra taushetsplikten
- Taushetsplikten gjelder også pasientens fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysning om en pasients oppholdssted kan likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til helseinstitusjonen.

§ 1-3b Definisjon av pårørende

- **pasientens pårørende: den pasienten oppgir som pårørende og nærmeste pårørende.** Dersom pasienten er ute av stand til å oppgi pårørende, skal nærmeste pårørende være den som i størst utstrekning har varig og løpende kontakt med pasienten, likevel slik at det tas utgangspunkt i følgende rekkefølge: ektefelle, registrert partner, personer som lever i ekteskapslignende eller partnerskapslignende samboerskap med pasienten, myndige barn, foreldre eller andre med foreldreansvaret, myndige søsken, besteforeldre, andre familiemedlemmer som står pasienten nær, verge eller hjelpeverge. **Ved tvungen observasjon eller tvungent psykisk helsevern har den som i størst utstrekning har hatt varig og løpende kontakt med pasienten** tilsvarende rettigheter som den nærmeste pårørende etter psykisk helsevernloven og loven her, dersom ikke særlige grunner taler mot dette.

§ 2-1. Rett til nødvendig helsehjelp

- Spesialisthelsetjenesten **skal fastsette en frist** for når medisinsk forsvarlighet krever at en pasient som har en slik rettighet, senest skal få nødvendig helsehjelp.
- Prioriteringsveileder (november 2008):
 - Psykose, som hovedregel:
 - Rett til prioritert helsehjelp.
 - Maksimumsfrist: 2 uker

§ 2-2. Rett til vurdering

- Pasient som henvises til offentlig sykehus eller spesialistpoliklinikk, har rett til å få sin helsetilstand **vurdert innen 30 virkedager** fra henvisningen er mottatt. Det skal vurderes om det er nødvendig med helsehjelp, og gis informasjon om når behandlingen forventes å bli gitt. ...
- Vurderingen skjer på grunnlag av henvisningen. Om nødvendig skal supplerende opplysninger innhentes eller pasienten innkalles til undersøkelse.
- Ved mistanke om alvorlig eller livstruende sykdom, har pasienten rett til raskere vurdering.

§ 2-1. Rett til nødvendig helsehjelp

- Pasienten har **rett til øyeblikkelig hjelp.**
- Pasienten har rett til nødvendig helsehjelp fra kommunehelsetjenesten.
- Pasienten har **rett til nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten.** Retten gjelder bare dersom pasienten kan ha forventet nytte av helsehjelpen, og kostnadene står i rimelig forhold til tiltakets effekt.

§ 2-1. Rett til nødvendig helsehjelp

- Dersom det regionale helseforetaket ikke har sørget for at en pasient som har en rett til nødvendig helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten, får den nødvendige helsehjelpen innen det tidspunktet som er fastsatt i medhold av annet ledd, har pasienten rett til å motta nødvendig helsehjelp uten opphold, om nødvendig fra privat tjenesteyter eller tjenesteyter utenfor riket.

Barn og ungdom under 23 år

- 2-2.5: Departementet kan i forskrift bestemme at barn og unge under 23 år med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet har rett til vurdering raskere enn innen 30 virkedager. (dvs mandag-fredag)
 - Er bestemt 10 virkedager (dvs 2 uker)
- 2-1.7: Departementet kan i forskrift gi nærmere bestemmelser om fastsettelse av og informasjon om tidsfristen for å yte helsehjelp som nevnt i annet ledd, herunder en frist for når barn og unge under 23 år med psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet senest skal motta nødvendig helsehjelp
 - Er bestemt 65 virkedager (dvs 13 uker, ca 3 mnd)

§ 2-3. Rett til fornyet vurdering

- Etter henvisning fra allmennlege har pasienten rett til fornyet vurdering av sin helsetilstand av spesialisthelsetjenesten. Retten gjelder bare **én gang** for samme tilstand.

§ 2-5. Rett til individuell plan

- Pasient som har behov for langvarige og koordinerte helsetjenester, har rett til å få **utarbeidet individuell plan** i samsvar med bestemmelsene i kommunehelsetjenesteloven, spesialisthelsetjenesteloven og lov om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern

§ 3-3. Informasjon til pasientens nærmeste pårørende

- Dersom pasienten samtykker til det eller forholdene tilsier det, **skal pasientens nærmeste pårørende ha informasjon** om pasientens helsetilstand og den helsehjelp som ytes.
- Er pasienten over 16 år og åpenbart ikke kan ivareta sine interesser på grunn av fysiske eller **psykiske forstyrrelser**, senil demens eller psykisk utviklingshemming, har både pasienten og dennes nærmeste pårørende rett til informasjon etter reglene i § 3-2.

§ 2-4. Rett til valg av sykehus

- Pasienten har rett til å velge på hvilket offentlig sykehus, distriktpsikiatriske senter eller institusjon som tilbyr tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelmissbruk, eller behandlingssted i en slik institusjon, behandlingen skal foretas .
- Pasienten kan ikke velge behandlingsnivå
 - feks om man skal få innleggelse eller ikke

§ 3-1. Pasientens rett til medvirkning

- **Pasienten har rett til å medvirke** ved gjennomføring av helsehjelpen. Pasienten har herunder rett til å medvirke ved **valg mellom tilgjengelige og forsvarlige undersøkelses- og behandlingsmetoder**. Medvirkningens form skal tilpasses den enkeltes evne til å gi og motta informasjon.
- Dersom pasienten ikke har samtykkekompetanse, har pasientens nærmeste pårørende rett til å medvirke sammen med pasienten.
- Ønsker pasienten at andre personer skal være til stede når helsehjelp gis, skal dette imøtekommes så langt som mulig.

§ 3-6. Rett til vern mot spredning av opplysninger

- Opplysninger om legems- og sykdomsforhold samt andre personlige opplysninger skal behandles i samsvar med gjeldende bestemmelser om taushetsplikt. Opplysningene skal behandles med **varsomhet og respekt for integriteten** til den opplysningene gjelder.
- Taushetsplikten faller bort i den utstrekning den som har krav på taushet, **samtykker**.
- mm

§ 4-1. Hovedregel om samtykke

- Helsehjelp kan bare gis med pasientens **samtykke**, med mindre det foreligger lovhjemmel eller annet gyldig rettsgrunnlag for å gi helsehjelp uten samtykke. ...
- Pasienten kan trekke sitt samtykke tilbake. Trekker pasienten samtykket tilbake, skal den som yter helsehjelp gi nødvendig informasjon om betydningen av at helsehjelpen ikke gis.

§ 5-1. Rett til innsyn i journal

- **Pasienten har rett til innsyn i journalen sin** med bilag og har etter særskilt forespørsel rett til kopi. Pasienten har etter forespørsel rett til en enkel og kortfattet forklaring av faguttrykk eller lignende.
- Pasienten kan nektes innsyn i opplysninger i journalen dersom dette er påtrengende nødvendig for å hindre fare for liv eller alvorlig helseskade for pasienten selv, eller innsyn er klart utilrådelig av hensyn til personer som står pasienten nær.

§ 7-2. Klage

- Dersom den som yter helsehjelp, avviser anmodningen etter § 7-1 eller mener at rettighetene er oppfylt, kan det klages til **Helsetilsynet i fylket**. ...

§ 4-3. Hvem som har samtykkekompetanse

- Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming **åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter**.
- Den som yter helsehjelp avgjør om pasienten mangler kompetanse til å samtykke etter annet ledd. Helsepersonellet skal ut fra pasientens alder, psykiske tilstand, modenhet og erfaringsbakgrunn legge forholdene best mulig til rette for at pasienten selv kan samtykke til helsehjelp, jf. § 3-5.

§ 5-2. Retting og sletting av journal

- Pasienten eller den som opplysningene gjelder, kan kreve at opplysningene i journalen rettes eller slettes etter reglene i helsepersonelloven § 42 til § 44.

§ 7-3. Klagens form og innhold

- Klage til Helsetilsynet skal være **skriftlig**. Klagen skal være undertegnet av pasienten eller den som representerer pasienten. Klagen bør nevne det forhold som det klages over og gi opplysninger som kan være av betydning for behandlingen av klagen

§ 7-5. Frist for anmodning og klage

- Fristen for anmodning etter § 7-1 er **fire uker** fra vedkommende fikk eller burde ha fått tilstrekkelig kunnskap til å fremme en slik anmodning. mm
- Fristen for å klage til fylkeslegen etter § 7-2 er **tre uker** fra vedkommende fikk eller burde ha fått kjennskap til utfallet av anmodningen.

§ 29. Klagefrist (for for såkalte enkeltvedtak i forvaltningen)

- Fristen for å klage er **3 uker** fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem til vedkommende part
– feks for avslag på søknader osv

§ 2-1. Hovedregelen om samtykke

- Psykisk helsevern ytes på bakgrunn av samtykke etter bestemmelsene i pasientrettighetsloven, med mindre annet følger av loven her.

§ 13. Taushetsplikt

- Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om noens ... personlige forhold mm
– endel begrensninger i § 13 a-f

§ 1-7. Rett til advokat eller annen fullmektig

- Ved klage til kontrollkommissjonen eller fylkesmannen over vedtak etter loven her, har pasienten rett til å la seg bistå av advokat eller annen fullmektig. ...
- Ved saker om tvungen observasjon, etablering, opprettholdelse eller opphør av tvungent psykisk helsevern, saker om overføringer, som nevnt i §§ 2-1 annet ledd og 2-2 fjerde ledd, har pasienten rett til advokat etter lov av 13. juni 1980 nr. 35 om fri retts hjelp.

§ 2-2. Samtykke til å være undergitt reglene om tvungent psykisk helsevern i § 3-5

- Person som søker psykisk helsevern kan, etter at den faglig ansvarlige har begjært det, samtykke i å være undergitt reglene etter § 3-5 i inntil tre uker fra etableringen av vernet. Samtykket innebærer ikke samtykke til anvendelse av § 4-4 eller § 4-5 annet ledd.

§ 3-1. Legeundersøkelse

- ... Foreligger behov for legeundersøkelse som nevnt i første ledd, men vedkommende unndrar seg slik undersøkelse, kan kommunelegen etter eget tiltak eller etter begjæring fra annen offentlig myndighet eller fra vedkommendes nærmeste pårørende, **vedta at det skal foretas en slik legeundersøkelse**. Om nødvendig kan vedkommende avhentes og undersøkes med tvang.

•

§ 3-3. Vedtak om tvungen psykisk helsevern

- 1. Frivillig psykisk helsevern har vært forsøkt, uten at dette har ført fram, eller det er åpenbart formålsløst å forsøke dette.
- 2. Pasienten er undersøkt av to leger, hvorav én skal være uavhengig av den ansvarlige institusjon, jf. § 3-1.
- 3. Pasienten har en **alvorlig sinnslidelse** og etablering av tvungen psykisk helsevern er nødvendig for å hindre at vedkommende på grunn av sinnslidelsen enten
 - a. får sin utsikt til helbredelse eller vesentlig bedring i betydelig grad redusert, eller det er stor sannsynlighet for at vedkommende i meget nær framtid får sin tilstand vesentlig forverret, eller
 - b. utgjør en nærliggende og alvorlig fare for eget eller andres liv eller helse.

§ 3-4. Forbud mot overføring fra frivillig til tvungen psykisk helsevern

- Den som er under psykisk helsevern etter eget samtykke, kan ikke overføres til tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern mens det frivillige vernet pågår.
- Forbudet i første ledd gjelder likevel ikke hvor utskrivning innebærer at pasienten utgjør en nærliggende og alvorlig fare for eget eller andres liv eller helse. ...

§ 3-2. Vedtak om tvungen observasjon

- Det er overveiende sannsynlig at pasienten fyller vilkårene for tvungen psykisk helsevern etter § 3-3. ...
- Tvungen observasjon kan ikke vare ut over 10 dager fra undersøkelsens begynnelse uten pasientens samtykke. Dersom pasientens tilstand tilsier at det er strengt nødvendig, kan fristen forlenges inntil 10 dager etter samtykke fra kontrollkomisjonens leder.

- 4. Institusjonen er faglig og materielt i stand til å tilby pasienten tilfredsstillende behandling og omsorg og er godkjent i henhold til § 3-5.
- 5. Pasienten er gitt anledning til å uttale seg, jf. § 3-9.
- 6. Selv om lovens vilkår ellers er oppfylt, kan tvungen psykisk helsevern bare finne sted hvor dette etter en **helhetsvurdering** framtrer som den klart beste løsning for vedkommende, med mindre han eller hun utgjør en nærliggende og alvorlig fare for andres liv eller helse. Ved vurderingen skal det legges særlig vekt på hvor stor belastning det tvangsmessige inngrepet vil medføre for vedkommende.

§ 3-5. Hva tvungen observasjon og tvungen psykisk helsevern kan omfatte

- ... Tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern kan også skje uten døgnopphold i institusjon hvor dette er et bedre alternativ for pasienten. Ved vurderingen skal det også tas tilbørlig hensyn til pårørende som pasienten bor sammen med.

§ 3-6. Varslings- og bistandsplikt for offentlig myndighet

- Offentlig myndighet skal ved varslings og bistand til helsetjenesten og ved nødvendig bistand som beskrevet i loven her, bidra til at personer som må antas å fylle vilkårene for tvungen psykisk helsevern, og som ikke selv søker behandling, blir undersøkt av lege. Om nødvendig skal det fremmes **begjæring** om tvungen undersøkelse, tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern.

§ 3-9. Rett til å uttale seg

- Før vedtak fattes etter dette kapittel, skal den person saken direkte gjelder, gis anledning til å uttale seg. Retten til å uttale seg gjelder blant annet spørsmålet om etablering av tvungen observasjon og tvungen psykisk helsevern, samt hvilken institusjon som skal ha ansvaret for det tvungne vernet. Også vedkommendes nærmeste pårørende og offentlig myndighet som er direkte engasjert i saken, har rett til å uttale seg.

§ 4-10. Overføring

- ... Overføringsvedtaket kan påklages til kontrollkommisjonen innen en uke av pasienten eller vedkommendes nærmeste pårørende. Kontrollkommisjonen prøver om vedtaket ut fra hensynet til pasienten, plasseringsalternativer og forholdene ellers fremstår som urimelig.
- Vedtak om overføring settes ikke i verk før klagefristen er ute eller klagesaken er avgjort, med mindre umiddelbar overføring er strengt nødvendig eller det er klart at vedtaket ikke vil bli påklaget.

§ 3-7. Vedtak om opphør av tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern

- Ingen kan beholdes under tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern etter § 3-5 uten at vilkårene i § 3-2 første ledd eller § 3-3 første ledd fremdeles er oppfylt. ...
- Pasienten, samt dennes nærmeste pårørende, kan når som helst be om at tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern opphører. Den faglig ansvarlige treffer vedtak i saken.
- Pasienten eller vedkommendes nærmeste pårørende eller eventuelt den myndighet som har begjært tvungen observasjon eller tvungen psykisk helsevern, kan påklage den faglig ansvarliges vedtak etter annet og tredje ledd til kontrollkommisjonen.

§ 4-4. Behandling uten eget samtykke

- Pasient under tvungen psykisk helsevern kan uten eget samtykke undergis slik undersøkelse og behandling som klart er i overensstemmelse med faglig anerkjent psykiatrisk metode og forsvarlig klinisk praksis.
- Vedtak etter paragrafen her kan påklages til **fylkesmannen** av pasienten og hans eller hennes nærmeste pårørende. .

§ 6-4. Særlige saksbehandlingsregler

- Kommisjonen skal om mulig treffe sitt vedtak **innen to uker** etter at saken ble brakt inn for den. Kan denne frist ikke overholdes, skal grunnen til dette opplyses i vedtaket.
- Er en klage blitt avslått av kontrollkommisjonen, kan ikke tilsvarende klage framsettes før minst **seks måneder** er gått.